

єсть цілковита брехня», в чому намагався переконати «галицьких кооператорів» [15, 221–222]. Є. Чикаленко пропонував М. Грушевському «покинути Т-во», щоб зберегти здоров'я, «яке дуже потрібне для України» [16, 220]. Так, і листи І. Джиджори засвідчили не лише боротьбу навколо голови НТШ, яка безумовно заважала його діяльності, але й підтримку, яку мав М. Грушевський від співробітників та деяких учнів [17, 226–230].

У статті «До біографії М. Грушевського» Ю. Герич відзначив, що період життя професора в 1913–1914 рр., коли мав місце прикийний конфлікт з його деякими його учнями, слабо документованій і недостатньо об'єктивно висвітлений. Водночас Ю. Герич намагався дати більш помірковану оцінку поведінці С. Томашівського у цій ситуації. За словами автора, той був одним з головних опонентів М. Грушевського. Хоча він виступив проти свого вчителя «не з персональних причин чи мотивів, не зі заздрості чи з ненависті, бо в той час “вже мав вісеме наукове ім'я”, був громадським діячем, брав активну участь в НТШ та багатьох українських товариствах, був членом-основоположником “Учительської Громади”, редактором “Нашої Школи” (в 1913 р.), професором львівської української гімназії і доцентом Львівського університету» [19, 167].

М. Остапович та О. Білозерський висловили свою думку на захист визначного науковця, вважаючи, що його опоненти намагалися «вигризти Грушевського з місця, з усіх товариств, з Наукового Товариства, з університету, з Галичини... хотіли зайняти його місце, щоби сам забрався туди, звідки прийшов!». Біографи М. Грушевського підкреслили, що напередодні загальних зборів НТШ «пішла ганебна акція». У новій анонімній брошурі Михайла Сергійовича звинувачували в корупції, здійсненні неконтрольованих витрат коштів Товариства, незадовільному господарюванні, занепаді видавничої й наукової справи, самочинному заснуванні книгарень у Києві та Харкові, в отриманні величезних гонорарів [20, 34]. Втім, як стверджували автори біографії, ці звинувачення від «Комітету громадського добра» не дали результатів і М. Грушевського знову обрали головою Товариства. Проти наклепи, на думку М. Остапович та О. Білозерського, вийшла брошура дійсних членів Наукового Товариства О. Роздольського, М. Мочульського та І. Джиджори, які відкинули зазначені звинувачення, адже свої гонорари М. Грушевський, на думку науковця, «не брав, а віддавав на видавничі цілі» [20, 35].

Отже, історіографічний аналіз питань щодо конфлікту в українських громадсько-політичних та наукових колах Східної Галичини 1911–1913 рр. надав можливість не тільки простежити той розголос, який набув конфлікт навколо голови НТШ М. Грушевського, але й погляди сучасників тих подій (Ю. Герича, В. Дорошенка, І. Джиджори, М. Кордуби, М. Порша, Л. Рибалки) про те, що відбувалося навколо видатного організатора української науки і визначного історика. Ініціаторам конфлікту не вдалося запламувати ім'я М. Грушевського, а більшість представників української громади відчувли несправедливість закидів на його адресу і стали на захист вченого. Втім, зазначена проблема грушевськознавства потребує подальшого ретельного історіографічного дослідження.

1. Горинь В. Михайло Грушевський і конфлікти в Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 2. – Л., 1995.
2. Винар Л., Пишеничний Є. Передмова // Грушевська Яна. – Т. 7: М. Грушевський. Наша політика. – Н.-Й.; Дрогобич, 2003.

3. Романцова Н.І. Науково-організаційна діяльність М. Грушевського в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка. Історіографічний аспект проблеми // Схід. Аналітично-інформаційний журнал. – 2012. – № 6.
4. Грушевський М.С. Наша політика // Грушевська Яна. – Т. 7...
5. Томашівський С. Наша політика і професор М. Грушевський. Глосси до брошури проф. М. Грушевського // Грушевська Яна. – Т. 7...
6. Залізник М. Михайло Грушевський Наша політика // Грушевська Яна. – Т. 7...
7. Порш М. Михайло Грушевський. Наша політика // Грушевська Яна. – Т. 7...
8. Рибалка Л. Національне відроджене і кар'єра // Грушевська Яна. – Т. 7...
9. Дорошенко В. Лист до Михайла Грушевського. [Львів], 25 грудня 1911 р. // Грушевська Яна. – Т. 7...
10. Джиджора І. Лист до Михайла Грушевського. № 1. Зі Львова до [Києва], 27 грудня 1911 р. // Грушевська Яна. – Т. 7...
11. Кордуба М. «Грушевський про “нашу політику”» // Грушевська Яна. – Т. 7...
12. Грушевський М.С. Автобіографія [1926] // Великий українець. – К., 1992.
13. Грушевський М. Лист до Євгена Чикаленка 3 серпня 1913 р. // Грушевська Яна. – Т. 7...
14. Чикаленко Є. Лист до Михайла Грушевського. № 1. Київ, 18/VII. 1913 // Грушевська Яна. – Т. 7...
15. Чикаленко Є. Лист до Михайла Грушевського. № 3. Мардаровка 12/VIII. 1913 // Грушевська Яна. – Т. 7...
16. Чикаленко Є. Лист до Михайла Грушевського. 28/VII. 1913 // Грушевська Яна. – Т. 7...
17. Джиджора І. Лист до Михайла Грушевського. № 3. Зі Львова до [Києва], 25 листопада 1913 р. // Грушевська Яна. – Т. 7...
18. Джиджора І. Лист до Михайла Грушевського. № 4. [Зі Львова до Києва], 26 листопада 1913 р. // Грушевська Яна. – Т. 7...
19. Герич Ю. До біографії М. Грушевського // Грушевська Яна. – Т. 7...
20. Остапович М., Білозерський О. Президент – життя і діяльність Михайла Грушевського. – Л., 1937.

Romantsova N.I. Iykhaylo Hrushevskiy and Conflict of the 1911–1913th in contemporaries labours. In the article is researched the historiographical aspect of the conflict causes and circumstances that broke out in Ukrainian publically-political and scientific Communities during the 1911th–1913th. On the historiographical basis, was found out the role played by M. Hrushevskiy, S. Tomashivskiy and other scientists in that conflict. Also is presented the analysis of the aforementioned events highlighting in the works by the contemporaries, such as Iu. Gerych, I. Zalizniak, I. Korduba, I. Porsh, L. Rybalko and others.

Key words: M. Hrushevskiy, «Our Policy», conflict in Shevchenko Scientific Community, Lviv period, publicist activities.

Я. В. Попенко

«РУМУНСЬКИЙ» НАПРЯМ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В 1917–1920 рр.: НОВІТНИЙ ЕТАП ІСТОРИОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті проаналізовані наукові публікації, присвячені складному і неоднозначному процесу встановлення та розвитку міждержавних відносин між Україною та Королівством Румунія у 1917–1920 рр. Особливу увагу звернено на новітній етап досліджень розвитку цих взаємин.

Ключові слова: Україна, Румунія, дипломатія, історіографія.

Українські національно-визвольні змагання першої чверті ХХ ст., безумовно, надзвичайно важливий, складний та насичений подіями період в історії міждержавних відносин України та Румунії. За відносно не тривалий час (1917–1920 рр.) в Україні декілька раз змінювалася форма та сутність державності. На зміну революційно-соціалістичному уряду Першої УНР, наприкінці квітня 1918 р. прийшов консервативний

провід Української Держави гетьмана П. Скоропадського. В грудні 1918 р. і він «зійшов» з політичної арени, поступившись місцем Другій УНР і уряду Директорії. На західноукраїнських землях державотворчий рух також зміг реалізувати себе у формі демократичного уряду ЗУНР. І саме в ці буремні роки і Україна, і Румунія обопільно здійснювали спроби налагодити та встановити міждержавні відносини.

Історія українсько-румунських відносин у 1917–1920 рр. була насичена важливими для обох держав подіями. Щоправда більшість з них донедавна розглядалася істориками досить тенденційно, що не давало змоги, дотримуючись принципів об'єктивності, висвітлити складний процес взаємин між державами. Лише кардинальні політичні зміни, що відбулись у світі наприкінці ХХ ст., змогли змінити ситуацію на краще. Вихід суверенної України на політичну арену, проголошення нею проєвропейського зовнішньополітичного курсу, дозволило сучасним дослідникам «переглянути» історичні стереотипи, які склалися у висвітленні відносин між державами впродовж буремних часів українських національно-визвольних змагань 1917–1920 рр.

З іншого боку, Румунія, яка є членом НАТО з березня 2004 р. та ЄС з січня 2007 р. намагається змінювати своє ставлення до неоднозначної історії відносин з Україною. Вочевидь, саме зараз між державами виникли досить сприятливі умови для наукового вивчення і переосмислення багатьох аспектів спільної історії першої чверті ХХ ст. Зрештою, з цілковитою впевненістю можемо констатувати, що дослідження та об'єктивний аналіз зазначеної теми надасть можливість всебічно розкрити маловідомі сторінки нашої історії, крізь призму сучасних загальноєвропейських інтеграційних процесів. Це, у свою чергу, дозволить уникнути помилок минулого, при формуванні принципів взаємовигідних відносин між Україною та Румунією на сьогоденному етапі міждержавних взаємин. Тим паче, саме зараз, на думку В. Кройтора, «створюються сприятливі умови для наукового і всебічного висвітлення багатьох аспектів цієї проблеми» [1, 281].

Слід відзначити, що наукові публікації в яких аналізуються міждержавні дипломатичні, соціально-економічні, військові та ін. аспекти українсько-румунських відносин впродовж 1917–1920 рр. досить різнопланові. Певна частина з них присвячена загальним тенденціям розвитку відносин між країнами в контексті формування нової європейської системи міждержавних взаємин, яка наприкінці Першої світової війни активно створювалася і розвивалася. І якщо Румунії, як союзниці по військовій коаліції країн Антанти, вдалося залишитися інтегрованою часткою європейської політичної та економічної спільноти, то Україна на певний історичний час втратила цю можливість. Серед цих робіт слід виокремити дослідження В. Боечка [2], М. Держалюка [3], О. Павлюка [4] та ін.

Надзвичайно важливий та значний за обсягом фактологічний матеріал стосовно питань, пов'язаних з історією українсько-румунських відносин представлений у колективній монографії «Буковина в контексті європейських міжнародних відносин» [5]. Серед багатьох аспектів, дослідники окрему увагу приділили висвітленню «буковинського» питання в контексті боротьби між Антантою та Четверним союзом в роки Першої Світової війни та повоєнний час.

Значний за обсягом фактологічний матеріал з історії українсько-румунських відносин представлений у тематичному збірнику наукових статей, що вийшов за підсумками Міжнародної наукової конференції, яка відбулася у м. Чернівці 2001 р. [6]. На особливу увагу

заслужують статті І. Гошуляка, який проаналізував перебіг подій у напрямі вирішення «бессарабського» питання за часів уряду Першої УНР [6, 168–178]; «румунський фактор» та його безпосередній вплив на становлення української державності в 1918 р. висвітлили Т. Бевз та В. Яремчук [6, 178–189]; аналіз позицій українських політичних партій стосовно історичної приналежності Буковини та Бессарабії Україні представила О. Любовець [6, 189–199]; натомість І. Піддубний охарактеризував перебіг дипломатичних відносин між Україною та Королівством Румунія впродовж 1918–1923 рр. [6, 199–213]. Зрештою, підсумовуючи свої роботи, вітчизняні науковці підтвердили факт, що за часів українських національно-визвольних змагань першої чверті ХХ ст. Румунія була важливим стратегічним політико-економічним партнером України у причорноморському та балканському регіонах. Водночас слід звернути увагу, що більш «насиченим» науковими публікаціями сучасників з історії українсько-румунських міждержавних відносин 1917–1920 рр. все ж є період Другої УНР (кінець 1918 – 1921 рр.).

Серед досліджень, якими аналізується перебіг відносин між Україною та Королівством Румунія за доби Центральної Ради та Гетьманату П. Скоропадського, слід виокремити публікацію П. Сацького [7]. Вчений порушує одне із найскладніших питань у взаєминах між українцями та румунами того часу – підписання російсько-румунського договору 5–9 березня 1918 р. щодо державного статусу Бессарабії та визначення його історичного значення. На його думку, саме об'єктивне дослідження «бессарабського» питання дозволить зрозуміти специфіку міждержавних відносин у Центральній Європі та на Балканському півострові, а найголовніше – визначити місце в них України. З автором не можна не погодитися, що саме військова анексія історичних українських територій румунськими військами стала початком протистояння між сторонами. З іншого боку, цілком слушним є твердження, що «зі зміною ситуації в колишній Російській імперії й міжнародного статусу Росії, започаткованою більшовицьким урядом, для Румунії було важливо підтвердити союзницькі відносини з країнами блоку Антанти» [7, 442]. При цьому варто наголосити, якщо за часів уряду Центральної Ради конфлікт мав більш «паперовий» формат (ноти, звернення, меморандуми інші суто дипломатичні кроки), то вже уряд П. Скоропадського «перевів» його у дієву площину, а саме економічного тиску. Чисельна перевага українців, економічно вигідне розташування території у справі налагодження економічного співробітництва з іншими країнами балканського регіону, на думку П. Сацького, «давало підстави Українській державі активно втручатися в справу цієї провінції, зважаючи на територіальні спори між Україною і Румунією» [7, 449].

Військова та політична ситуація навколо договору 5–9 березня 1918 р. знайшла відображення й у публікаціях С. Назарія [8–9], який проаналізував складний переговорний процес між Румунією, Четверним союзом, Антантою, що, зрештою, закінчився військовою анексією українських територій Буковини та Бессарабії. На думку дослідника, новий румунський уряд, сформований генералом А. Авереску 5 лютого 1918 р. мав «затягнути переговори з німцями і створити в Антанти враження в “неминучості” підписання Румунією сепаратного миру» [8, 131]. Хоча далі автор статті ігнорує всі заходи українських національних урядів у питанні повернення українських територій незаконно окупованих Румунією. Все ж він констатував, що «для Румунії почалося найскладніше: необхідно було нада-

ти анексії краю хоча б видимість “законності” з погляду міжнародного права» [8, 164]. Аспекти міжнародного права, пов’язані з анексією Румунією українських територій (Буковини та Бессарабії) проаналізували В. Макарчук та Н. Рудий [10]. Навівши низку міжнародних угод (зокрема договір від 4 серпня 1916 р.) та з позицій діючого у 1918–1940 рр. міжнародного права, автори відзначили: «Румунська окупація Бессарабії не могла бути легімітизована ні ініціативою Сфатум Церій (Рада країни – Я. П.), ні рішеннями Версальської конференції про передачу регіону Румунії» [10, 64]. Як і попередній дослідник, автори ігнорували факт існування українських національних урядів, а всі переговори, що тривали навколо «бессарабського» питання, вони звели до «формату» Румунія – РСФРР – УСРР.

Окремі питання, пов’язані з українсько-румунським протистоянням навколо анексованих останньою територій Буковини та Бессарабії, під час роботи Паризької мирної конференції, проаналізували І. Барінов та І. Стрелков [11]. Вони ж відзначили, що всі заходи й апелювання уряду УНР до керівників мирної конференції стосовно цього питання, так і не були розглянуті на користь української сторони. Як результат, остаточно Буковина була закріплена за Румунією за Сен-Жерменським договором, а румунський уряд не визнав прав українців. Офіційно останні почали називати «громадянами румунського походження, котрі забули рідну мову» [11, 38].

Питання, пов’язані із ситуацією, що склалася навколо українських територій Бессарабії та Буковини у контексті міждержавних відносин європейських держав наприкінці Першої Світової війни проаналізував у своїх роботах і С. Гакман [12–13]. Він констатував, що особливої гостроти вони набули після революційних подій в Росії, які зумовили наростання дезінтеграційних процесів і піднесення національно-визвольної боротьби на територіях колишньої імперії [14, 5]. Окремо вчений проаналізував і хід дипломатичної боротьби за ці землі, під час проведення Паризької мирної конференції [12]. Зокрема дослідник відзначив, що головною проблемою Румунії стосовно міжнародного статусу цих територій стала позиція представників США, які однозначно заявляли, що у північній частині Буковини переважало нерумунське населення. Більше того територія Бессарабії до початку Першої Світової війни взагалі перебувала у складі імперії Романових, яка ніколи не була у стані військового конфлікту з королівством. Згідно цих міркувань, американські дипломати не вважали за доцільне передавати зазначені території під румунську юрисдикцію. Однак, виходячи з геополітичних міркувань, побоюючись поширення ідей більшовизму далі на європейський континент та у зв’язку із військовою поразкою уряду Другої УНР, лідери Антанти, зрештою, ухвалили позитивне для Румунії рішення.

Так, 10 вересня 1919 р., за Сен-Жерменським мирним договором, Австрія відмовлялася від своїх претензій на Буковину на користь Румунії. Нові кордони королівства остаточно були зафіксовані Севрським мирним договором від 10 серпня 1920 р. Незабаром, 28 жовтня 1920 р., згідно Паризького протоколу, лідери Антанти підписали угоду про приєднання Бессарабії до Румунії (позиція українських представників не була врахована), оскільки уряд Директорії «де-факто» перебував на еміграції.

У своїй статті С. Аппатов та І. Макан також констатували, що роки революційних змін на територіях колишньої Російської імперії «становлять особливий етап в українсько-румунських відносинах» [15, 91].

Так, дійсно, Королівство Румунія одне з перших визнало уряд України де-факто. Більше того між державами відкривалися значні торгово-економічні перспективи. Водночас, як і попередні автори, дослідники констатують, що перепоною у встановленні повноцінних відносин стала анексія румунами Бессарабії та Північної Буковини [15, 91]. Автори підкреслюють спроби українських урядів повернути ці території під юрисдикцію офіційного Києва, але, зрештою, всі вони зазнали поразки. Водночас, якщо уряд П. Скоропадського наголошував, «що Україна має всі права на цю територію і цього бажає більшість її населення» [15, 92], то уряд Директорії, через свою військово-політичну та економічну слабкість, намагався не ускладнювати відносин з королівством і фактично відмовився від цих земель. При цьому, звісно, не можна оминати увагою і той факт, що за Румунією у «бессарабському питанні» стояла Антанта, яка не визнавала української суверенності. Це чітко продемонстрували остаточні рішення Паризької мирної конференції. З іншого боку, однозначно стверджувати, що Антанта безоглядно підтримувала Румунію не варто. Зокрема Франція лише в 1924 р. остаточно ратифікувала «бессарабські домовленості» [16, 49].

Відносинам між Другою УНР і Королівством Румунія присвячене й дослідження В. Лозового [17], котрий зосередив увагу на відносинах між сторонами у так званій «кам’янецькій» період уряду Директорії. Крім політичного формату переговорів, у роботі проаналізований і процес налагодження торгово-економічних відносин між країнами. На думку В. Лозового, встановлення повноцінних контактів було обопільно вигідною справою для обох держав. За його висловом, «румунський уряд, особливо військові кола, намагалися підтримувати контакти з керівництвом УНР» [17, 136]. Не можна не погодитись і з висновком дослідника, який стверджує, що у «кам’янецьку» добу королівство стало одним із основних напрямів дипломатичної діяльності УНР. Висновок В. Лозового, певним чином, спростовує стереотип, що самостійного «українського» питання в європейській політиці 1917–1920 рр. взагалі не існувало. Воно існувало, більше того, тією чи іншою мірою, держави європейського континенту з ним доволі часто «зустрічалися» при формуванні нової карти повосенної Європи.

Військовим аспектам співпраці між Україною та Румунією в 1919 р. присвячена публікація М. Ковальчука [18]. У дослідженні, на базі архівних документів і спогадів, автор проаналізував тернистий шлях налагодження українсько-румунської військової співпраці. Як і попередні дослідники, він також підтверджує тезу, що виникнення незалежної Української держави зумовило неоднозначну реакцію з румунської сторони. З одного боку, Румунія мала дотримуватися позиції лідерів Антанти, на підтримку ідеї відродження «єдиної та неділимої Росії», але з іншого – саме існування України могло захистити Румунію від поширення більшовизму. Водночас більшість румунських лідерів розуміли, що суверенна Україна рано чи пізно «підніме» територіальні претензії до Румунії, стосовно окупатії земель Бессарабії та Буковини. Отже, на думку М. Ковальчука, саме «загроза територіальних суперечностей, а також невизнання України державами Антанти перешкождали встановленню дипломатичних відносин між Бухарестом та Києвом» [18, 116]. Крім того, не слід забувати, що саме за міжвоєнної доби у румунському середовищі надзвичайною популярністю та державною підтримкою користувався політичний проект «Великої Румунії», який фактично передбачав розширення кордонів країни, за рахунок територій сусідів.

Говорячи про сучасний стан досліджень означеної проблематики, не можна оминати увагою науковий доробок В. Кройтора [19–25]. Вчений вперше у вітчизняній історичній науці провів комплексне дослідження «українського питання» в політиці Румунії 1918–1927 рр. На його думку, експансіоністська політика Румунії сформувалася з постулатів «Великої Румунії» і полягала в обґрунтуванні територіальних претензій на українські землі Буковини та Бессарабії, за умов існуючих міжнародних відносин. Більше того захоплення цих земель румунське керівництво вважало закономірним результатом участі країни в Першій Світовій війні.

Звісно, говорячи про сучасний стан вивчення історії розвитку українсько-румунських міждержавних відносин впродовж 1917–1920 рр., не можна оминати увагою і наукові публікації археографічного характеру. Так, відкриття колишніх спецфондів, активізація пошукової діяльності науковців сприяють публікації нових або маловідомих архівних документів, якими представлена діяльність української надзвичайної дипломатичної місії в Румунії, наприклад, світ побачили листи К. Мацієвича та ін. [26–29]. Окремо слід відзначити публікації, де проаналізована й охарактеризована діяльність керівника дипломатичної місії УНР в Румунії К. Мацієвича, який обіймав цю посаду впродовж 1919–1923 рр. [30]. Крім виконання безпосередніх обов'язків, він був одним із небагатьох українських дипломатів, який активно співпрацював із румунськими засобами масової інформації, використовуючи їх для поширення позитивного для України іміджу на європейську громадськість. За висловом Л. Єпик, перебуваючи на посаді голови української амбасад в Румунії, К. Мацієвич «дотримувався основного принципу свого життя і роботи – забезпечити поперед усього не приватні інтереси окремих осіб, які б вони нетерплячі не були, а задовольнити мінімальні потреби інституції та державної справи, яка мені довірена Урядом» [30, 130].

Отже, можемо констатувати, що тема українсько-румунських міждержавних відносин впродовж 1917–1920 рр. знайшла часткове відображення в працях сучасних істориків, але потребує подальших досліджень, оскільки «балканський напрям» української дипломатії впродовж років національно-визвольних змагань першої чверті ХХ ст. ще недостатньо вивчений.

1. Кройтор В. Українське питання в політиці Румунії (1918–1927 рр.): історіографічний контент // Вісник Прикарпатського університету. – 2013. – Вип. 23–24.
2. Босчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1999.
3. Держалюк М.С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917–1922 рр. – К., 1998.
4. Павлюк О. Зовнішня політика ЗУНР // Київська старовина. – 1997. – № 3–4.
5. Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини ХХ ст.) / В. Ботушанський та ін. – Чернівці, 2005.
6. Україна – Румунія – Молдова: історичні та культурні аспекти взаємин: Мат. Міжн. конф. – Чернівці, 2002.
7. Сацький П.В. Українсько-румунські прикордонні відносини наприкінці 1917 – у 1918 рр. і роль російсько-румунського договору 5–9 березня 1918 р. // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – 2007. – Т. 15.
8. Назарія С.М. Соглашение «Раковский–Авереску» от 5–9 марта 1918 г. об отчислении Бессарабии румынской администрацией и войсками и его интерпретации в современной историографии // *Alipirea Basarabiei la Rusia in contextul relatiilor multisekulare moldo-ruso-ucrainene*. – Chisinau, 2012.

9. Назарія С.М. Соглашение Раковского – Авереску от 5–9 марта 1918 г. в историографии и мемуарах румынских политиков // *Проблемы национальной стратегии*. – 2014. – № 2.
10. Макаруч В., Рудый Н. Восточные границы межвоенной Румынии (1918–1940 гг.): аспекты международного права // *Русин*. – 2012. – № 2.
11. Баринов И., Стрелков И. Будущее Буковины в контексте русских, украинских и румынских предложений на Парижской мирной конференции 1919 г. // *Русин*. – 2012. – № 2.
12. Гакман С. Проблема Буковины на Парижской мирной конференции 1919–1920 рр. // *Питання історії нового та сучасного часу*. – 2000. – Вип. 7.
13. Гакман С. Буковина у політиці Росії, України та Угорщини навесні 1919 р. // *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки: Історичні науки*. – 2000. – № 3.
14. Гакман С.М. Проблема Бессарабії та Буковини у контексті радянсько-румунських міждержавних відносин. 1917–1940 рр.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Чернівці, 2001.
15. Аппатов С., Макан І. Українсько-румунські відносини: історія та сучасність // *Укр. іст. журн.* (далі – УІЖ). – 1999. – № 5.
16. Буле В. Образ румынской администрации и настроения населения Бессарабии, отраженные во французских дипломатических и разведывательных отчетах 1918–1920 гг. // *Русин*. – 2012. – № 2.
17. Лозовий В. Відносини Української Народної Республіки з Румунією у Кам'янецьку добу Директорії УНР // *Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: Зб. наук. пр.* – К., 2011. – Вип. 2.
18. Ковальчук М.А. Відносини Румунії з урядом Української Народної Республіки в 1919 р. // УІЖ. – 2010. – № 4.
19. Кройтор В. Міжнародні чинники української проблеми в політиці Румунії на початку 20-х рр. ХХ ст. // *Вісник Прикарпатського університету*. – 2001. – Вип. 4–5.
20. Кройтор В. Політика національної асиміляції українців у Румунії на початку 20-х рр. ХХ ст. // *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. – 2001. – № 7.
21. Кройтор В. Хотинське національно-визвольне повстання 1919 р. // *Історія в школі*. – 2001. – № 5.
22. Кройтор В. Проблема Покуття у відносинах між Румунією і ЗУНР // *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. – 2001. – № 5–6.
23. Кройтор В. Бессарабська проблема в українсько-румунських політичних відносинах 1917–1918 рр. // *Історія в школі*. – 2001. – № 1.
24. Кройтор В., Томин Ю. Український інтеграційний рух у національній політиці Румунського королівства (1918–1927 рр.) // *Україна соборна. Зб. наук. ст.* – 2005. – Вип. 2.
25. Кройтор В.К. Українське питання в політиці Румунії (1918–1927 рр.): Автореф. дис. ... к. і. н. – О., 2007.
26. Власенко В. Документи і матеріали надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії (1919–1923 рр.) // *Пам'ятки: археографічний щорічник*. – 2008. – Т. 8.
27. Листи Костя Мацієвича до Симона Петлюри (1920–1923 рр.) / Упор. В. Власенко. – Суми, 2009.
28. Власенко В. Невідомі листи Костя Мацієвича до Симона Петлюри 1920 р. // *Пам'ятки: археографічний щорічник*. – 2009. – Т. 9.
29. Єпик Л.І. Листи І. Мазепи до К. Мацієвича (1919–1920 рр.) // *Сумський історико-архівний журнал*. – 2012. – № 18–19.
30. Єпик Л.І. К. А. Мацієвич – науковець, дипломат, громадсько-політичний діяч // УІЖ. – 2007. – № 1.

Popenko Y.V. «Romanian» direction of Ukrainian diplomacy in the 1917th– the 1920th: latest stage of historiographical research. In the article is analyzed the publications devoted to the difficult and mixed installation process and the development of interstate relations between Ukraine and the Kingdom of Romania in the 1917th– the 1920th. Particular attention is paid to the latest stage of this problem research.

Key words: Ukraine, Romania, diplomacy, historiography.